

เทศน์เช้า วันที่ ๑๓ พฤษภาคม ๒๕๕๕

พระอาจารย์สงบ มนฺตฺสฺนฺโต

ณ วัดป่าสันติพุทธาราม (วัดป่าเขาแดงใหญ่) ต.หนองแกว อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

ตั้งใจฟังธรรม เราทำไมต้องฟังธรรม? เราฟังธรรมเพราะจิตใจมันคือ จิตใจมันทุกข์มันร้อน จิตใจมันไม่มีที่พึ่งอาศัย เวลาเราเกิดมาเราน้อยเนื้อต่ำใจ ว่าเราเกิดมาแล้วเราไม่เสมอภาคกับทางโลกเขา โลกเขามีความสุข โลกเขามีความรื่นเริงกัน ทำไมเรามีความทุกข์ยากขนาดนี้ ความทุกข์ยากนะ ถ้าให้เอาความทุกข์ยากด้วยกัน หันหน้าเข้าด้วยกัน คนมีแต่ความทุกข์

“ทุกข์เป็นอริยสัจ ทุกข์เป็นความจริง”

คนเกิดมาในโลกนี้มีทุกข์เป็นประธาน ทุกข์เป็นใหญ่ ความเป็นทุกข์เป็นใหญ่ แต่เรามองข้ามกันไปไง ฉะนั้น เวลาเราเกิดมา ถ้ามันมีกิเลสขี้ห้าวของมันจะน้อยเนื้อต่ำใจนะ เราเกิดมาด้วยความเสมอภาค เราเกิดมาเท่ากัน เราเกิดมาเป็นมนุษย์เหมือนกัน มีร่างกายและมีจิตใจเหมือนกัน ทำไมเราว่าเราเกิดมาไม่เสมอภาคกัน?

เราเกิดมาเสมอภาคกันนะ แต่ด้วยกิเลสตัดหาความทะยานอยาก คนเกิดมา เห็นใหม่ คนที่มีบุญพาเกิด เกิดมาแล้วเขามีแต่ความคิดดี คิดบวก เวลาคนเกิดมาด้วยความทุกข์ความยาก จะเกิดมั่งมีศรีสุขขนาดไหน มันก็น้อยเนื้อต่ำใจของมัน มันไม่พอใจหรอก ถ้าเราจะแสวงหากันโลกนี้นะ นี่ให้สมบัติทั้งโลก ให้ทั้งจักรวาลนี่ให้เป็นของเรานั้นก็ไม่พอใจ

นี่ใจพอไม่พอใจ เห็นใหม่ นี่ตัดหาความทะยานอยากถมไม่มีวันเต็ม ถ้าถมไม่มีวันเต็ม มันทุกข์ตรงนี้ไง ทุกข์เพราะตัดหาความทะยานอยากมันปรารถนาแล้วไม่สมความปรารถนาใจ มันอยากได้ไปหมด อยากได้มาขนาดไหนแล้วมันก็พร่องในใจ วัตถุมันเต็ม วัตถุมันสิ้นไป แต่หัวใจมันไม่เคยเต็มไง ถ้าหัวใจไม่เคยเต็ม นี่ความทุกข์มันเป็นเพราะเหตุนี้ไง

ถ้าบอกว่าเราเกิดมาเรามีความเสมอภาค เรามีความเสมอภาค เรามีความเท่ากันนะ เท่ากันด้วยต้นทุน ต้นทุนเรามีร่างกายและจิตใจ ถ้าจิตใจเรานะ นี่เราฟังธรรม ฟังธรรมเพื่อให้จิตใจมันตื่นตัว นี่เราเสมอภาคกับเขาแล้ว ร่างกายก็ ๓๒ เท่ากัน ความรู้สึกนึกคิดก็มีเหมือนกัน แต่ทำไม

เราไม่คิดเหมือนเขา ทำไมเขาคิดแต่เรื่องคิดบวก คิดในแง่ของคุณงามความดี ทำไมเราคิดแต่น้อย เนื้อคำใจ ก็มี ๒ มือเหมือนกัน มีสมองเหมือนกัน มีความรู้สึกนึกคิดเหมือนกัน ทำไมมันเป็นแบบนี้ล่ะ?

มันเป็นแบบนี้ เห็นไหม เราทำบุญกุศลกันอยู่นี้ เราเสียสละกันอยู่นี้เพราะอะไร? เพราะเรามาสร้างสมของเรา เรามาสร้างสมของเราละ การเสียสละออกไป การเสียสละนี้ใครเป็นผู้เสียสละ วัตถุ วัตถุมันมาเองไม่ได้นะ เวลาคนทุกข์จนเจ็บใจในสมัยพุทธกาล เขาต้องแลกด้วยแรงงานของเขา ไปทำงานทั้งวันเลยนะ ได้มากินก็มาแลกอาหารมาทำบุญไง บางคนไม่มีจะทำนั้นเป็นเพราะอะไรล่ะ?

นี่เขาแลกมาด้วยแรงงานของเขา เอาสิ่งนี้มาเสียสละ ความเสียสละของเขา เสียสละเพื่อให้หัวใจ เพราะ เพราะเราทุกข์จนเจ็บใจอยู่แล้วใช่ไหม? สิ่งใดเล็กน้อยมันก็มีค่ามาก คนที่เขาไม่มีศรีสุข เห็นไหม สิ่งใดที่มีค่ามากก็เล็กน้อยของเขา เพราะเขามีมากมายมหาศาล นี่จำนวนของความรู้สึกมันแตกต่างกัน วัตถุเล็กน้อย แต่จำนวนของความรู้สึก เพราะมันใหญ่โตนักสำหรับเรา ถ้าเราเสียสละของเราออกไป การเสียสละอย่างนี้หัวใจมันเปิดกว้าง เวลาในห้องหับของเราอากาศมันถ่ายเท เราก็จะไม่อึดอัดขัดข้อง ถ้าในห้องของเรา เราปิดกั้นของเราไว้ อากาศมันหมักหมม เราจะมีอึดอัดขัดข้อง

หัวใจก็เหมือนกัน ถ้ามันฝืดหัด เราเสียสละทานกันอยู่นี้ เราฝืดหัดทำบุญกุศล มันจะมีมากมีน้อย ให้หัวใจเรา ให้เจตนาเรามั่นคง เราเสียสละออกไป มันทุกข์มันยากอย่างนี้เพราะอะไร? เพราะเราสร้างมาแบบนี้ แต่ถ้าคนเขาสร้างมา เห็นไหม ปฏิภาณไหวพริบมันมาจากไหน? นี่เวลาคนอยากมีปัญหา มีปัญหานี้ ทำบุญกุศลมันได้วัตถุนะ วัตถุเพื่อดำรงชีวิตปัจจัยเครื่องอาศัย เวลามันมีศีลขึ้นมา ศีลเพื่อชีวิตยืนยาว คนที่อายุสั้น อายุยืนอยู่ที่รักษาศีล การมีศีลนะ ถ้าใครจะมีปัญหา เห็นไหม นั่งพุทโธ พุทโธ

เขาบอกพุทโธมันเป็นสมณะ มันไม่มีปัญหา...นี่มันไม่มีปัญหาได้อย่างไร? เวลาจิตมันสงบขึ้นมา เห็นไหม ทำไมมันปิ้งไปทุกเรื่อง จะคิดสิ่งใดมันก็ทะลุปรุโปร่ง เวลาจิตใจมันเครียด มันอันธู คิดสิ่งใดก็คิดไม่ออก จะให้ปัญญามันคิดขนาดไหน ล้อมมันอย่างไร เอาเหยื่อไปล้อมมันอย่างไรมันก็ไม่คิด แต่เวลาจิตมันสงบนะ ถ้าจิตมันสงบระงับลงไป เห็นไหม ปัญหาชีวิตทั้งหมดมันเป็นของเล็กน้อย มันมองทะลุปรุโปร่ง มันมีคุณค่าเพราะอะไร? เพราะจิตมันรู้มันเห็น

คนเราเกิดมาเท่ากันนะ มีร่างกายและจิตใจ ทุกคนจะบอกว่าทำบุญนะ ในพุทธศาสนาเราว่าทำบุญ บอกทำบุญแล้วได้บุญ ก็ทำบุญทุกวัน ทำบุญแล้วทำไมมันทุกข์ขนาดนี้? บุญมันคืออะไร? บุญมันคือความสุขสงบของใจ นี่เราไปมองบุญกันที่ตัวเลขนะ ลากที่ควรได้และลากที่ไม่ควรได้ ลากที่ไม่ควรได้ เห็นไหม ได้มาแล้วเป็นความทุกข์ทั้งนั้นแหละ ลากที่ควรได้มันลากของเรา

“บุญ” บุญถ้าเราพอใจ เราจะทุกข์จนเจ็บใจขนาดไหนนะ เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้อยู่โคนต้นไม้ นิมหาบุรุษผู้ยิ่งใหญ่ อยู่โคนต้นโพธิ์แสวงหาอริยทรัพย์ ทรัพย์ที่เกิดมาในหัวใจ สัตถาเทวมนุสสานัง สอนได้เทวดา อินทร์ พรหมทั้งหมด สอนทำไมล่ะ? เทวดา อินทร์ พรหมมีความสุขของมัน มันอยู่บนสวรรค์แล้วทำไมต้องสอนมันล่ะ? ก็มันมีทิพย์สมบัติ เห็นไหม ทิพย์สมบัติมันก็ทุกข์ทั้งนั้นแหละ

“ชีวิตนี้มีการพลัดพรากเป็นที่สุด”

ของสิ่งใดที่พลัดพรากจากเราไป นั่นแหละความทุกข์ทั้งนั้น เราไม่ต้องการสิ่งใดให้พลัดพรากจากเราไปเลย เทวดา อินทร์ พรหมเขาก็ต้องพลัดพรากจากชีวิตเขาแน่ เขามีอายุขัยของเขา เวลาอายุขัยของเขา เขาต้องพลัดพรากเขาทุกข์ไหม? แล้วสิ่งใดมันจะการันตีความไม่พลัดพรากล่ะ? ความไม่พลัดพรากในโลกนี้นะไม่มี สิ่งใดในโลกนี้ สิ่งใดเป็นอนิจจังสิ่งนั้นเป็นทุกข์ สิ่งใดเป็นทุกข์สิ่งนั้นเป็นอนัตตา คำว่าเป็นอนัตตานั้น อนัตตามันก็แปรปรวนอยู่อย่างนี้ อนัตตาไ้เกิดขึ้น ตั้งอยู่ และดับไป มันมีของมันอย่างนี้ มันอยู่ที่เรามาสมทบทาพนี้ไ้

บทบาทของเรา บทบาทมนุษย์เท่ากัน ทำไมจิตใจความรู้สึกนึกคิดมันไม่เหมือนกัน นี่ใ้บุพเพนิวาสานุสติญาณขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่ปรารถนาเป็นพระโพธิสัตว์มา นี่ปรารถนาเป็นกวางก็เป็นหัวหน้า เป็นสัตว์ คูสิพรานเขาจะล่อ เขาจะฆ่า หัวหน้าฝูงมันต้องพาฝูงมันรอดไปให้ได้ เป็นสัตว์ป่า สัตว์ป่าเขาว่างกับดักไ้วันนะ มันพยายามเอาตัวเองเป็นสิ่งที่ให้หมู่คณะผ่านพ้นไปไ้ สร้างสมบุญญาริการมาอย่างนี้

นี่เพราะการสร้างสมบุญญาริการมา ไ้ใช้สัตว์ สัตว์มันก็มีปัญญาแตกต่างกัน สัตว์ที่เป็นหัวหน้าฝูง มันก็พาฝูงของมันไปสิ่งที่ดี นี่เพราะมันทำมาอย่างนี้ไ้ นี่ใ้เงาวันปัญญามันเกิดอย่างนี้ไ้ เวลาเงาวันปัญญามันเกิดอย่างนี้ เวลาเกิดมาเป็นมนุษย์ก็มนุษย์เหมือนกัน ทำไมมนุษย์ไม่

เท่ากันล่ะ? มนุษย์เหมือนกัน คนเหมือนกัน แต่คนไม่เท่ากัน คนไม่ทั่ว แต่เวลาคนมันทั่ว คนมันทั่วมันมีความรับผิดชอบของมัน

ถ้ารับผิดชอบ เห็นไหม นี่ผู้นำ ผู้นำเราหายากมากนะ ผู้ตามเราหาได้ทั้งนั้นแหละ นี่ถ้าผู้นำ เวลาเราย้อนมาในจิตใจของเรา สติ ถ้ามันยับยั้ง มันจะสร้างผู้นำขึ้นมาในหัวใจของเรา ถ้าหัวใจเราได้สร้างผู้นำขึ้นมาแล้ว นี่เวลาเรามีปัญหาเราจะหาที่ปรึกษา หาใครปลอมประโลม ใครปลอมประโลมมันไม่รู้ปัญหาจริงเราหรอก เพราะปัญหานี้เราเป็นคนสร้างมา บางคนสร้างปัญหาสิ่งใดมาบอกใครไม่ได้ เก็บไว้ในหัวใจนะ เก็บไว้ในหัวใจ ทุกข์มากบอกใครก็ไม่ได้ แต่ถ้าเรามีสติปัญญา เราจะสร้างผู้นำขึ้นมา สร้างผู้นำขึ้นมาคลี่คลายปัญหาอันนี้

ปัญหาทุกปัญหาคลี่คลายได้ คลี่คลายด้วยสติปัญญา ถ้ามันยอมรับความจริงนะ ถ้ามันผิดพลาดเราก็ขอภัยเขาซะ ถ้าทำสิ่งใด เราเป็นหนี้ใครเราก็ใช้เขา เราอย่าไปเอาไรดเอาเปรียบใคร เพราะการเอาไรดเอาเปรียบอย่างนี้มันเบียดเบียนตนเองทั้งนั้นแหละ ไม่ใช่เบียดเบียนเขาซะ เบียดเบียนตนเองให้หัวใจนี้มันต่ำต้อย เบียดเบียนตนเองให้หัวใจนี้มันคับแคบ เบียดเบียนตนเองให้หัวใจนี้มันวิตกกังวล

มันเบียดเบียนตัวมันนะ เบียดเบียนตัวมัน แล้วมันก็จะหาทางหลบหลีก หาทางหลบหลีก ว่าฉันถูกต้อง ฉันดีงาม ทำไมสังคมเบียดเบียนฉันนัก? นี่เพราะจิตใจมันอ่อนแอ มันไม่มีผู้นำของมัน เราจะสร้างของเราขึ้นมา นี่พึงธรรม พึงธรรมเพื่อเหตุนี้ไง สมบัติในโลกนี้ ในโกดังสินค้า สิ่งที่เขาเก็บไว้มากมายมหาศาลนัก ถ้าคนที่ฉลาดบริหารจัดการมัน มันจะเป็นประโยชน์นัก แต่ถ้าคนไม่ฉลาดนะ เก็บไว้อย่างนั้นมันจะไม่เป็นประโยชน์กับใครเลย นี่ในเมื่อชีวิตของเรา เห็นไหม ถ้าเรามีปัญญาของเรา เราแยกแยะของเรา

หัวใจนี้มีคุณค่ามากนะ หัวใจนี้มีคุณค่ามาก เพราะชีวิตนี้มีคุณค่า ทำดีทำชั่วมันสะสมลงที่จิต ลงนี้ทั้งหมด จิตดวงนี้ มโนกรรม ถ้าเราไม่คิด เราไม่แสวงหา เราไม่มีเจตนาเราจะทำอะไรได้ การกระทำนี้เกิดมาจากใจเท่านั้น แต่เพราะมันขาดสติ พอมันขาดสติมันก็ทำตามแรงขับโดยสัญชาตญาณ มันไม่ใช่สมอง ไม่ใช่ปัญญาของมันเลย แต่ถ้ามันมีสติมีปัญญาของมัน มันจะเริ่มใช้สมองของมัน เห็นไหม ความคิดของโลก “กตัญญูกตเวทียเป็นเครื่องหมายของคนดี”

ใครดูแลพ่อ ดูแลแม่ พ่อแม่เป็นพระอรหันต์ของเรา ชีวิตที่นั่งอยู่ที่นี่ใครให้มา? ชีวิตที่นั่งอยู่ที่นี่ ถ้าพ่อแม่ไม่คลอดมามันมาจากไหน? ชีวิตนี้ เวลาชีวิตนี้มาจากไหน? พ่อแม่ของเราให้เรา

สิ่งที่เราจะได้มา เราจะได้ทรัพย์สมบัติมา เราจะได้ปัญญา มา เราได้การศึกษา มา ถ้าไม่มีพ่อแม่ให้ ชีวิตนี้มา เราจะไม่ได้อะไรเลย เพราะมีเราเราถึงมีสมบัติ เพราะมีเราเราถึงมีปัญญา เพราะมีเราเราถึงมีทุกๆ อย่าง ถ้าพ่อแม่เป็นพระอรหันต์ของเรา เราดูแลพ่อแม่ พ่อแม่ของเราเราดูแลพ่อแม่ของเรา จะพูดได้หรือพูดไม่ได้ บางคนพูดไม่ได้เพราะความโกลีจริต เราก็ดูแลของเราด้วยสายบุญสายกรรม

นี่ไงเราดูแล นี่ความดีของโลก ความดีของโลกเราทำถึงที่สุดแล้ว โลกนี้ เห็นไหม โลกนี้พร่องอยู่เป็นนิจ โลกนี้ไม่มีวันเต็ม นี่เจริญแล้วก็เสื่อม เสื่อมแล้วก็เจริญอยู่อย่างนี้ อยู่ที่วิบากกรรมของใคร? เกิดมาเจอคราวเสื่อมหรือเจอคราวรุ่งเรือง ถ้าเกิดมาเจอคราวรุ่งเรือง ชีวิตนี้มันก็จะมีความสุขสงบระงับ ถ้าเกิดมาเจอคราวเสื่อม ชีวิตนี้เราก็ต้องทุกข์ยากไปกับเขา โลกนี้เป็นแบบนี้ แล้วงานของเราล่ะ?

งานของเรา เห็นไหม เราก็ทำทางโลกได้ พุทธศาสนาสอนที่นี่ สอนให้ค้นหาหัวใจของเรา ถ้าใครค้นหาหัวใจของเราเจอนะ มันจะทิ้งมาก มันจะอึ้งว่าชีวิตนี้อยู่ที่นี่ ชีวิตนี้อยู่ที่พลังงานตัวนี้ ถ้าชีวิตนี้อยู่ที่พลังงานตัวนี้ พุทโธ พุทโธ จิตมันสงบ มันมีความร่มเย็นเป็นสุข นี่คูสิเราอยู่ในบ้านของเรา นะ เรารักษากันของเรา นะ แต่เราไม่รักษาตัวเราเองเลย เราไม่รู้จักตัวเราเองเลย เราไม่เคยพบตัวเราเองเลย เรารักษากันบ้านของเรา คุณดูแลบ้านของเราเท่านั้น ทำความสะอาดแต่บ้านของเราตลอดไป แต่ไม่เคยเห็นตัวเองเลย

นี่ก็เหมือนกัน เลี้ยงแต่ร่างกาย ดูแลร่างกาย แต่ไม่เคยเห็นหัวใจของตัวเอง ถ้าเราฟังธรรมของเรา เรามีสติปัญญาของเรา เราตั้งสติของเรา เราพุทโธ พุทโธ ถ้าจิตมันสงบเข้ามา นะ จิตมันสงบเข้ามาพร้อมกับสติ มันรู้จักตัวของมันนะ มันจะเห็นตัวของมัน มันจะทิ้ง โอ้โฮ อ้อ อกายกับใจมันไม่เป็นอันเดียวกันอย่างนี้เอง

ถ้ามันพุทโธขึ้นมา ขณิกสมาธิ อุปจารสมาธิ เป็นอุปจาระ มันรู้แล้วมันยังส่งออก มันยังรับรู้สิ่งภายนอกได้ มันใช้ปัญญาแยกแยะได้ พอมันเข้าไปสู่อุปปนาสมาธิ นะ มันสักแต่ว่า มันทิ้งร่างกายนี้ได้ กายกับใจแยกออกจากกันด้วยสมณะ ด้วยสมาธิมันสามารถแยกได้ แยกได้ชั่วคราว แยกได้สู่ที่มันเข้าไปสู่สมาธิ มันจะเห็นว่า อ้อ กายเป็นอย่างนี้ จิตเป็นอย่างนี้ เห็นจริง รู้จริง นี่ปัจเจกตั้ง สันทิภูจิกโก ผู้รู้ผู้เห็นจริงนะ แล้วผู้รู้ผู้เห็นจริง นี่พอจิตสงบแล้ว จิตพอเวลามันคลายออกมาแล้ว เอาจิตนั้นออกมาใช้ปัญญา ภาวนามยปัญญา ใจ

นี่เราทำหน้าที่การงาน เราทำทางโลกกัน เรามีวิชาการกัน เราก็จัดระลึกไว้เป็นทางวิชาการของเรา เป็นผลงานของเรา แต่ถ้าใครจิตสงบแล้วมันเกิดภาวนามยปัญญาขึ้นมา ปัญญาที่มันเกิดขึ้นมามันชำระกิเลสเข้ามา ภาวนามยปัญญา โลกุตตรปัญญา ปัญญาที่ฆ่ากิเลสมันเป็นแบบใด? พุทธศาสนาสอนเรื่องปัญญาๆ เราก็บอกปัญญา โจรมันก็มีปัญญา โจรมันก็ปล้น โจรมันก็ฉ้อฉล คนเอาเปรียบมันก็ใช้ปัญญา ปัญญาอย่างนั้นกิเลสมันพาให้

แต่ถ้าปัญญาของเรา นี่สัมมาทิฐิ เห็นใหม่ ปัญญาเพื่อโลก ปัญญาเพื่อสัมมาอาชีวะของเรา นั่นก็เป็นปัญญาเหมือนกัน แต่ปัญญาของโลก ผลงานของโลกอยู่กับโลก เราเกิดมากับโลก เราปฏิเสธโลกนี้ไม่ได้หรอก เราเกิดเป็นมนุษย์ เราเกิดมามีตัวตน เราเกิดมามีกรรม เราเกิดมามีความรู้สึก เราปฏิเสธความรู้สึกเราไม่ได้เลย แต่ถ้าภาวนามยปัญญาเกิดขึ้นมา มันจะทำลายตรงนี้ทำลายที่เป็นพลังงานของเรา ทำลายใจที่มันต้องไปเกิดอีก นี่มันทำลายของมัน มันพิจารณาของมัน มันทำของมัน อันนี้ประเสริฐมากนะ

ฟังธรรมๆ ฟังเพื่อเตือนนี้ไง ทรัพย์ข้างนอกมีค่าไหม? มี ชื่อเสียงควรมีไหม? มี แต่ถ้ามีแล้วเราหลงกับมัน เราเดินไปกับมัน นี่สิ่งนั้นมันทำลายเรา ทำลายเพราะแข่งขันช่วงชิงกัน แต่ถ้ามันทำจิตใจให้สงบระงับนะมันมีคุณค่ามากกว่านั้น แล้วใครแย่งชิงไม่ได้ เพราะเขาไม่รู้กับเรา เขาไม่รู้กับเราหรือว่าใจเราอยู่ที่ไหน? เขาไม่รู้หรือว่าเราคิดอะไร? เขาไม่รู้หรือว่าเรามีปัญญาหรือไม่มีปัญญา เขาไม่รู้ว่เราได้ถอดถอนหรือไม่ได้ถอดถอน มันถึงเป็นปัจจัยตั้งใจ มันถึงเป็นสันติทิวโกของใจดวงนั้นไง

ถ้าใจดวงนั้นมันได้ถอนใจดวงนั้น เห็นใหม่ มันจะเป็นสมบัติของใจดวงนั้นนะ ถ้าเป็นสมบัติของใจดวงนั้นนะ

“นี่ใจดวงหนึ่งสู่ใจดวงหนึ่ง”

ถ้าใจดวงหนึ่งไม่มีวุฒิภาวะ ไม่มีการกระทำ ไม่รู้เหตุรู้ผล มันจะเอาอะไรไปสั่งสอนเขา มันจะเอาใจดวงนั้น มันก็เอาแต่ใจสกปรกไปให้สู่ใจสกปรก ไม่มีใครต้องการ ใจสกปรกต้องการใจที่สะอาด ใจที่สูงกว่า คึงใจที่สกปรกดวงนั้นขึ้นมา คึงขึ้นมาสู่ัจธรรม คึงขึ้นมาเพื่อความเป็นคุณธรรมในหัวใจของเรา

นี่พุทธศาสนานะ เห็นไหม ฟังธรรม ฟังธรรมเพื่อเหตุนี้ไง ทำไมต้องฟังธรรม เหตุใดต้องฟังธรรม ฟังธรรมเพื่ออะไร? ฟังธรรมก็เพื่อเตือนสติ อตุตา หิ อตุตโน นาโถ ตนคนนั้นถ้ามีสติมีปัญหา มันยับยั้งความรู้สึกนึกคิดของมัน มันเอาชีวิตของมันไปสู่ทางที่ดี มันเอาชีวิตของมันไปสู่ที่ความสงบระงับ ไปสู่ที่หัวใจของมัน แต่ถ้ามันขาดสติ มันจะเอาชีวิตของมันเป็นโจร เป็นมหาโจร ทำลายทั้งตัวมัน และทำลายทั้งสังคมด้วย เอวัง